

Kam se bodo usmerili Inšpektorji za delo v letu 2018?

Avtorici:

Maja Brajnik, dipl. prav. (UN), in Eva Langeršek, mag. prava

Poleg nadzora tveganih področij, katerim bodo posebno pozornost praviloma posvetili pri vseh inšpekcijskih pregledih, bodo inšpektorji izvajali tudi usmerjene akcije nadzora na področju delovnih razmerij ter varnosti in zdravja pri delu.

Nedavno so bile objavljene Programske usmeritve Inšpektorata RS za delo¹ (v nadaljevanju: Programske usmeritve) za leto 2018. Iz usmeritev lahko razberemo, kam se bo delo inšpektorjev za delo usmerilo v tem letu. V članku povzemava ugotovitve iz programskih usmeritev, ki izhajajo iz nadzora področja varnosti in dela ter delovnih razmerij.

IRSD BO NADZIRAL TVEGANA PODROČJA

Iz Strateških usmeritev in prioritet Inšpektoratov oziroma inšpekcij v letu 2018 izhaja, da bo Inšpektorat RS za delo (v nadaljevanju: IRSD) v letu 2018² posebno pozornost namenil tistim področjem, ki se preko prijav, opravljenih nadzorov in tudi dejansko ugotovljenih kršitev kažejo kot najbolj tvegana področja za večje kršitve pravic delavcev.

V programskih usmeritvah kot najbolj tvegana področja inšpektorat našteva:

- » aktivno vlogo delavcev pri uvajanju in izvajanju ukrepov za zagotavljanje varstva in zdravja pri delu;
- » delo strokovnih sodelavcev;
- » varnost in zdravje pri delu na začasnih in premičnih gradbiščih;
- » zagotavljanje dela delavcem drugih delodajalcev – uporabnikov (»agencijski delavci«);
- » spoštovanje pravic napotenih delavcev;
- » spoštovanje določb o delovnem času ter počitkih in odmorih;
- » prekarne oblike dela.

USMERJENE AKCIJE NADZORA

Poleg nadzora tveganih področij, katerim bodo posebno pozornost praviloma posvetili pri vseh inšpekcijskih pregledih, bodo inšpektorji izvajali tudi **usmerjene akcije nadzora** na področju delovnih razmerij ter varnosti in zdravja pri delu.

Z usmerjenimi akcijami inšpektorat preverja izvajanje določenega instituta delovnega prava oziroma opravlja nadzor nad izvajanjem delovnopravne zakonodaje ter zakonodaje s področja varnosti in zdravja pri delu pri delodajalcih v okviru dejavnosti, kjer so ugotovljene kršitve najpogostejše. Inšpektorat v usmerjenih akcijah nadzora preverja tudi dejavnosti, za katere ocenjuje, da predstavljajo največje tveganje z vidika pojavljanja kršitev ter zagotavljanja varnosti in zdravja pri delu.

Akcije so naravnane na posamezno skupino subjektov nadzora oziroma v izvajanje predpisov v določeni dejavnosti, s poudarkom na področjih, ki po oceni tveganja zahtevajo dodatno pozornost. Akcije bodo izvajali v krajših intenzivnih intervalih na območju celotne države, z večjim številom inšpektorjev hkrati.

Inšpektorat sicer veliko večino nadzorov še vedno opravi na podlagi prejetih prijav. Tudi v okviru usmerjenih akcij

nadzora, ki sicer okvirno predstavljajo 30 % vseh opravljenih inšpekcijskih pregledov, je večji del nadzorov opravljen na podlagi prejetih prijav.

Kot praviloma vsako leto bodo inšpektorji tudi letos izvajali akcijo nadzora nad izvajanjem predpisov o varnosti in zdravju pri delu na podlagi reprezentativnega vzorca delodajalcev. Akcija na podlagi reprezentativnega vzorca se izvaja že nekaj let zapored, traja skozi celotno koledarsko leto in pomeni, da so delodajalci, pri katerih se bo vršil nadzor, izbrani s pomočjo računalniškega programa na osnovi metodologije naključnih števil. Inšpektorat ugotavlja, da naključno določen vzorec omogoča dokaj realno sliko spoštovanja varnostnih in zdravstvenih zahtev s področja zagotavljanja varnosti in zdravja pri delu. Ugotovitve iz tega reprezentativnega vzorca, v katerega bo vključenih vsaj 1000 delodajalcev, bodo uporabili za ugotavljanje splošnega stanja varnosti in zdravja pri delu ter ugotovljeno stanje primerjali z ugotovitvami iz preteklih let. Pri tem reprezentativnem vzorcu se bo presojalo predvsem spoštovanje določil glede ocenjevanja tveganj, usposabljanja delavcev za varno delo, zagotavljanja varnega in zdravega delovnega okolja ter predhodnih zdravstvenih pregledov.

Ker se tvegana področja in usmerjene akcije nadzora po vsebini prepletajo, bova v nadaljevanju prispevka obe tematiki opisali v enem poglavju. V podpoglavjih bodo opisana posamezna področja, posebej pa bo pojasnjeno, ali gre za tvegano področje ali za akcijo nadzora oziroma oboje skupaj.

KAM SE BODO USMERILI INŠPEKTORJI ZA DELO V LETU 2018?

a. Aktivna vloga delavcev na področju varnosti in zdravja pri delu

Aktivni vlogi delavcev pri uvajanju in izvajanju ukrepov za zagotavljanje njihovega varstva in zdravja pri izvajanju del v delovnem procesu bodo inšpektorji namenili pozornost tako z vidika tveganosti področja kot tudi v okviru usmerjenih akcij nadzora.

V skladu z Zakonom o varnosti in zdravju pri delu³ (v nadaljevanju: ZVZD-1) mora delodajalec delavcem omogočiti, da sodelujejo pri obravnavi o vseh vprašanih, ki zadevajo zagotavljanje varnega in zdravega dela v skladu s tem zakonom in drugimi predpisi. To pomeni, da se morajo delavci oziroma njihovi predstavniki aktivno vključevati tudi v proces sprejemanja ocene tveganja – vsaj na način, da se delodajalec oz. strokovni delavec, ki pripravlja dokument ocene tveganja, z delavci oziroma njihovimi predstavniki posvetuje, kar mora biti tudi dokumentirano. Inšpektorat namreč v velikem deležu opravljenih nadzorov ugotavlja, da delodajalci delavce običajno zgolj seznani z že sprejetim dokumentom ocene tveganja, ne vključijo pa jih v samo pripravo, zato je ta kršitev s strani inšpektorata zelo pogosto ugotovljena.

Pravico uresničujejo delavci neposredno s svojimi predstavniki v svetu delavcev v skladu s predpisi, ki urejajo sodelovanje delavcev pri upravljanju ali z delavskim zaupnikom za varnost in zdravje pri delu.

Inšpektorji želijo s svojim nadzorom v letošnjem letu še bolj aktivno vplivati na delodajalce kot tudi na delavce oziroma predstavnike v smislu povečanega medsebojnega sodelovanja na tem področju.

Ker imajo delavski zaupniki poseben položaj (47. člen), se bodo v nadzor tega področja vključili tudi inšpektorji s področja delovnih razmerij.

b. Nadzor nad delom strokovnih sodelavcev

Po zakonodaji je strokovni sodelavec za varnost in zdravje pri delu za opravljeno delo **odgovoren neposredno delodajalcu** (četrti odstavek 28. člena) ter v določenih primerih tudi nadzornim organom (79. člen ZVZD-1). Kljub zapisani odgovornosti za delo inšpektorat ugotavlja, da delo strokovnih sodelavcev ni na zadostnem strokovnem nivoju.

Iz tega razloga inšpektorat to področje kvalificira kot **tvegano**, zato bo pri nadzorih **preverjal ustreznost dokumentacije**, ki jo strokovni sodelavci pripravljajo v zvezi z zagotavljanjem varnosti in zdravja pri delu, ter ustreznost ukrepov, predlaganih **delodajalcem iz njihove strani**.

Razlog v napovedi te usmerjene akcije nadzora je v tem, da strokovni delavci, zlasti tisti, ki imajo dovoljenje za delo Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, niso odigrali svoje vloge. Številčnost teh organizacij je privedla do medsebojne konkurenčnosti in s tem do zniževanja stroškov delodajalcev, posledično pa se je žal zmanjšala strokovnost njihovega dela, kar ni dobro ne za delodajalce ne za delavce ter je seveda slabo za celotno področje varnosti in zdravja pri delu. Inšpektorji že nekaj let zapored ugotavljajo tudi, da strokovni delavci, ki so zaposleni pri delodajalcih, svoje delo opravljajo bolj strokovno kot zunanje strokovne službe.

c. Varnost in zdravje na začasnih in premičnih gradbiščih

Celoletna akcija nadzora se predvideva za predpise s področja varnosti in zdravja pri delu na **začasnih in premičnih gradbiščih**.

Usmerjene nadzore na gradbiščih se izvaja skozi vso gradbeno sezono (skozi celo leto). Inšpektorat izvaja nadzore tako na večjih kot na manjših gradbiščih ter na gradbiščih, ki so prijavljena inšpektoratu, in tudi na tistih, za katera del ni treba prijaviti.

Gradbeništvo še vedno ostaja ena najnevarnejših dejavnosti, kjer se vsako leto zgodi večje število nezgod pri delu. Inšpektorat zato tej dejavnosti že več let zapored namenja posebno pozornost. Iz zadnjega objavljenega poročila inšpektorata izhaja, da je v primerjavi z drugimi dejavnostmi največji delež kršitev s področja varnosti in zdravja pri delu ravno v gradbeništvu. To je verjetno tudi razlog, da je največ nadzorov inšpektorjev ravno na področju gradbeništva.

Področje določb o delovnem času ter počitkih in odmorih je kvalificirano kot tvegano in redno nadzorovano. Letos je vključeno tudi v akcijo nadzora s poudarkom na dejavnostih trgovine, zdravstva in šolstva.

Inšpektorat sicer opaža, da se stanje v zadnjih letih izboljšuje, kljub temu pa se predvideva, da bodo pristojni inšpektorji na podlagi **seznama aktivnih gradbišč** opravili:

- » vsaj **en inšpekcijski pregled** na posameznem gradbišču v času izvajanja del;
- » vsaj en inšpekcijski pregled **na mesec** na gradbiščih zahtevnih objektov.

Prav tako bodo v okviru posebne akcije izvajali nadzor nad izvajanjem predpisov o varnosti in zdravju pri delu v zvezi z dvigali, ki jih delodajalci uporabljajo v svojem delovnem procesu.

d. Zagotavljanje dela delavcev drugim delodajalcem

Zagotavljanje dela delavcev uporabniku je vsako zagotavljanje dela delavcev s strani pravne ali fizične osebe,

s katero ima delavec sklenjeno pogodbo o zaposlitvi, uporabniku, pri katerem delavec opravlja delo pod nadzorom in v skladu navodili uporabnika ali pretežno uporablja sredstva za opravljanje dela, ki so del delovnega procesa uporabnika.⁴

Nezakonito zagotavljanja delovne sile oziroma opravljanje dejavnosti zagotavljanja dela delavcev uporabniku (t. i. agencijski delavci) je področje, ki ga inšpektorat kvalificira kot tveganega.

Iz ugotovitev inšpektorata namreč izhaja, da način sodelovanja med poslovnimi subjekti, ki so ga ugotovili in sankcionirali v Luki Koper⁵, ni omejen le na tega delodajalca, ampak ga je mogoče ugotavljati tudi pri drugih poslovnih sistemih. Ker ta način poslovanja znižuje pravice delavcev, bodo v ta namen izvedene posebne akcije nadzora, v katerih bodo sodelovali tako inšpektorji s področja delovnih razmerij kot varnosti in zdravja pri delu.

V okviru teh pregledov bodo, kot v prejšnjih letih, tudi letos ugotavljali, ali imajo delodajalci, ki se ukvarjajo z zagotavljanjem dela delavcev uporabniku, pridobljena ustrezna dovoljenja in ali so vpisani v ustrezni register ali v evidenco. Preverjali pa bodo tudi druge kršitve, ki so se v poročilih inšpektorata v zadnjih nekaj letih izkazale kot pogoste.

e. Spoštovanje pravic napotenih delavcev

V prvi polovici leta inšpektorji v okviru evropske kampanje predvidevajo izvedbo usmerjene akcije nadzora napotenih delavcev na delo v Slovenijo. Ker napoteni delavci predstavljajo tvegano področje, bodo inšpektorji preverjali hrambo dokumentacije na kraju opravljanja storitev in zagotavljanje pravic napotenih delavcev v skladu z določbami delovnopravne zakonodaje.

f. Spoštovanje določb o delovnem času ter počitkih in odmorih

Inšpektorat za delo ugotavlja, da smo zaradi ugodne gospodarske rasti trenutno priča pomanjkanju delovne sile in zato se v delovnih razmerjih zelo pogosto dogaja, da delodajalci zaradi nastale situacije bolj obremenjujejo zaposlene delavce, saj primerne kade, ki bi opravljale delo, na trgu iskalcev zaposlitve ne najdejo. Iz razloga pomanjkanja delavcev in obilice dela pogosto kršijo določbe o delovnem času ter počitkih in odmorih.

Nadzor kršitev na področju določb o delovnem času ter počitkih in odmorih je že stalnica v programskih usmeritvah inšpektorata za delo. Zato je področje kvalificirano kot tvegano in redno umeščeno tudi med akcije nadzora s poudarkom na posameznih dejavnostih.

Inšpektorji ugotavljajo, da so najpogostejše kršitve vezane na samo razporeditev delovnega časa. Delodajalci zelo pogosto ne upoštevajo ali ne razumejo določil Zakona o delovnih razmerjih, ki je vezan na neenakomerno razporeditev delovnega časa ali začasno razporeditev delovnega časa. Hkrati pa so ti nadzori po vsebini zelo zahtevni, saj je treba pri nadzoru upoštevati različna referenčna obdobja. Pri tem poseben izziv predstavljajo inšpekcijski nadzori v dejavnostih, kjer so referenčna obdobja daljša (več kot 6 mesecev in tudi do enega leta, skladno s kolektivnimi pogodbami).

Pogoste pa so tudi kršitve nadurnega dela in zagotavljanja ustreznih počitkov delavcev (predvsem med dvema zaporednima delovnima dnevnoma).

Kršitve, ki so vezane na delovni čas delavcev, se že zadnjih nekaj let zadržujejo na samem vrhu v številu ugotovljenih kršitev, zato se je inšpektorat odločil, da bo temu področju tudi letos posvetil posebno pozornost.

Za leto 2018 je predvidena posebna akcija nadzora nad tem področjem:

- » v **dejavnosti trgovine**, kjer se bo dodatno preverjalo področje opravljanja dela na podlagi pogodb civilnega prava, vodenja evidenc na področju dela in socialne varnosti ter regresa za letni dopust;
- » v **zdravstveni dejavnosti**, kjer se bo dodatno preverjalo področje vodenja evidenc na področju dela in socialne varnosti;
- » v **dejavnosti šolstva**, kjer se bo dodatno preverjalo področje zaposlovanja in korupcije na tem področju (IRSD bo akcijo izvajal v sodelovanju s Komisijo za preprečevanje korupcije), zaposlovanja za določen čas in vodenja evidenc na področju dela in socialne varnosti.
- » v **zvezi z varovanimi kategorijami delavcev**, kjer se bo dodatno preverjalo odrejanje nočnega dela ter neenakomerne razporeditve delovnega časa.

g. Prekarne oblike dela

Opravljanje dela delavcev v različnih oblikah dela zunaj delovnega razmerja (t. i. prekarne oblike dela) prav tako spada pod pogoste kršitve delodajalcev, zato inšpektorat redno izvaja usmerjene akcije nadzora. Zato bo tudi v letu 2018 nadzor nad prekarnimi oblikami dela rdeča nit vseh opravljenih nadzorov.

Reševanje teh primerov je po navadi dolgotrajnejše, saj se kršitve običajno nanašajo na večje število delavcev, pri čemer je treba ugotavljati in dokazovati elemente delovnega razmerja za vsakega posebej.

Bo pa imel inšpektorat v skladu s spremembo Zakona o inšpekciji dela iz leta 2017 več pristojnosti, saj bo lahko v primeru, če bo ugotovil, da delo opravlja na podlagi pogodb civilnega prava v nasprotju z zakonom, ki ureja delovna razmerja, z odločbo prepovedal opravljanje dela delavcev ali delovnega procesa oziroma uporabo sredstev za delo do odprave nepravilnosti. Delodajalcu, ki krši določila delovnopravne zakonodaje glede prepovedi sklepanja civilnih pogodb v primeru elementov delovnega razmerja, pa bo lahko inšpektor z odločbo hkrati odredil, da mora delodajalec osebi, na katero se prepoved nanaša, izročiti pisno pogodbo o zaposlitvi v roku treh delovnih dni po tem, ko inšpektor vroči odločbo, v kateri ugotovi opravljanje dela na podlagi pogodb civilnega prava v nasprotju z zakonom, ki ureja delovna razmerja. Oseba, na katero se nanaša prepoved, lahko sklene pogodbo o zaposlitvi v treh delovnih dneh po prejemu pisne pogodbe o zaposlitvi.

ZAKLJUČEK

Inšpektorat bo usmerjene akcije nadzora izvajal pretežno v krajših intenzivnih intervalih na območju celotne države, z večjim številom inšpektorjev hkrati.

Inšpektorat se vsako leto usmeri na nadzor dejavnosti, določitev katerih je odvisna od ugotovljenih kršitev delovnopravne zakonodaje. V lanskem letu so se inšpektorji posebej usmerili v nadzor izvajanja delovnopravne zakonodaje ter predpisov s področja varnosti in zdravja pri delu v okviru dejavnosti čiščenja, dejavnosti prometa, dejavnosti obratovanja fitnes objektov, leto prej pa je bila ta akcija usmerjena v nadzor v zdravstvenih dejavnosti, pekarn, dejavnosti prometa, odvetništva, delovanju športnih klubov in medijskih hiš.

Letos bo posebna pozornost namenjena še dejavnosti trgovine, zdravstveni dejavnosti ter dejavnosti šolstva.

Tem posebnim akcijam nadzora po dejavnosti delodajalcev pa se bodo pridružile nekatere že skoraj stalne akcije nadzora izvajanja delovnopravnih predpisov ter varnosti in zdravja pri delu, kot so npr. nadzor na začasnih in premičnih gradbiščih, nadzor nad prekarim delom, zagotavljanju počitkov med delovnim časom in dnevnega ter tedenskega odmora delavcev, preprečevanje nezakonitega zagotavljanja delovne sile, aktivne vloge delavcev pri uvajanju ter izvajanja ukrepov za zagotovitev varnosti in zdravja pri delu.

Nekaj več pozornosti bo namenjene nadzoru in spoštovanju pravic napotenih delavcev, saj se je s 1. 1. 2018 pričel uporabljati Zakon o čezmejnem izvajanju storitev, ki spreminja pogoje in pravila za napotitev delavcev na delo v tujino, temu pa se bo pridružil še poostren nadzor strokovnosti dela strokovnih delavcev za varnost in zdravje pri delu. ■

OPOMBE

- 1 Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Programske usmeritve IRSD za leto 2018, dostopne na: http://www.id.gov.si/fileadmin/id.gov.si/pageuploads/Splosno/PROGRAMSKE_USMERITVE/Programske_usmeritve_IRSD_2018_jan18.pdf, 06. 04. 2018.
- 2 Ministrstvo za javno upravo, Strateške usmeritve in prioritete inšpektorjev oziroma inšpekcij v letu 2018, str. 6 (dostopno na: [http://84.39.218.201/MANDAT14/VLADNAGRADIVA.NSF/18a6b9887c33a0bdc12570e50034eb54/027c519350a06e9ac125823600384a2f/\\$FILE/SU_2018_P.pdf](http://84.39.218.201/MANDAT14/VLADNAGRADIVA.NSF/18a6b9887c33a0bdc12570e50034eb54/027c519350a06e9ac125823600384a2f/$FILE/SU_2018_P.pdf), 06. 04. 2018).
- 3 Zakon o varnosti in zdravju pri delu (Uradni list RS, št. 43/11).
- 4 Povzeto po: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Poročilo inšpektorata RS za delo 2016, str. 72.
- 5 Več o tej problematiki: Delavska svetovalnica, Poslovni model IPS znotraj Luke Koper; nekaj podatkov, dostopno na: <http://www.delavskasvetovalnica.si/wp-content/uploads/2017/06/Poslovni-model-IPS-znotraj-Luke-Koper.pdf> (06. 04. 2018).

Inšpektorat se vsako leto usmeri na nadzor dejavnosti, določitev katerih je odvisna od ugotovljenih kršitev delovnopravne zakonodaje.